

รหัสโครงการ: RDG4740016

ชื่อโครงการ: โครงการ “วิถีชีวิต ผู้คน และพื้นที่ชุ่มน้ำ: พลวัตการจัดการทรัพยากรในระบบนิเวศแบบ “กุด” ของชุมชนเมืองในเขตรอยต่อเทศบาลนครอุบลราชธานีกับเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” (ระยะที่ 1)

ชื่อนักวิจัย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค และคณะ

E-mail address: sommai@la.ubu.ac.th, schinnak@hotmail.com

ระยะเวลาโครงการ: 15 พฤษภาคม 2547 – 14 พฤษภาคม 2548

### บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เรื่อง “วิถีชีวิต ผู้คน และพื้นที่ชุ่มน้ำ: พลวัตการจัดการทรัพยากรในระบบนิเวศแบบ “กุด” ของชุมชนเมืองในเขตรอยต่อเทศบาลนครอุบลราชธานีกับเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (ระยะที่ 1) มีวัตถุประสงค์เพื่อที่ค้นหา “พลัง” ของชุมชนท้องถิ่นในเขตเมือง ผ่านการศึกษาบริบทของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ที่เป็นระบบนิเวศแบบ “กุด” และ “ป่าบุ่งป่าทาม” ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทหนึ่งที่สำคัญของภาคอีสาน

พื้นที่ที่ศึกษาได้แก่ ชุมชนในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำรอยต่อเทศบาลนครอุบลราชธานีกับเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี รวม 10 ชุมชน ประกอบด้วยชุมชนดอนแก้ว ชุมชนหาดสวนยา ชุมชนท่าบั้งมั้ง ชุมชนกุดปลาขาว ชุมชนกุยยาง ชุมชนท่ากอไผ่ ชุมชนดิงาม ชุมชนบ้านลับแล ชุมชนเกตุแก้ว และชุมชนหาดสวนสุข ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นสมาชิกของเครือข่ายชุมชนแออัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมีนักวิชาการท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชนซึ่งจะเรียกว่า “นักวิจัยไทบ้าน” ร่วมเป็นภาคีในการทำวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศของแม่น้ำมูลอันเป็นแม่น้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำโขง แม้ว่าจะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตเมือง ซึ่งสายตาของคนบางกลุ่มอาจไม่มีความสำคัญอันใดเลย แต่ประชากรในพื้นที่ยังคงพึ่งพาทรัพยากรในกุดและป่าบุ่งป่าทามเพื่อการดำรงชีวิต รูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายระหว่างคนกับทรัพยากรดังกล่าวนำมาซึ่งความสลับซับซ้อนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร

อย่างไรก็ตาม การกลายสภาพเป็นเมืองได้ทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ได้รับความสนใจจากนักธุรกิจและภาครัฐในท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาที่มุ่งใช้ประโยชน์เฉพาะด้าน โดยผ่านนโยบายการวางผังเมือง เพื่อเปลี่ยนจากพื้นที่ส่วนรวมมาเป็นพื้นที่ของรัฐและเอกชน ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนต้องพยายามปรับตัว เลือกรูปแบบการใช้ชีวิต และแสวงหาทางออกให้กับตนเองตามแต่เงื่อนไขและความ

สามารถที่มีอยู่ นอกจากนี้นโยบายการจัดวางผังเมืองดังกล่าวได้นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างรัฐ ภาคธุรกิจกับชาวบ้านในชุมชน

ดังนั้น ข้อเสนอแนะของโครงการวิจัยนี้ก็คือ ควรที่จะมีการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อที่จะนำไปสู่การฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ในที่สุด

## คำสำคัญ

วิถีชีวิต; ผู้คน; พื้นที่ชุ่มน้ำ; พลวัตการจัดการทรัพยากร; กุด; ชุมชนเมือง

**Project Code:** RDG4740016  
**Project Title:** Way of Life, People and Wetlands: The Dynamic of Natural Resource Management in Oxbow Lake of Urban Communities between Ubon Ratchathani and Warin Chamrap Municipality, Ubon Ratchathani Province (Phase 1)  
**Investigator:** Assist.Prof.Sommai Chinnak and Thai Baan Researchers  
**E-mail address:** sommai@la.ubu.ac.th, schinnak@hotmail.com  
**Project Duration:** May 15, 2004 – May 14, 2005

### **Abstract**

The research on “Way of Life, People and Wetlands: The Dynamic of Natural Resource Management in Oxbow Lake of Urban Communities between Ubon Ratchathani and Warin Chamrap Municipality, Ubon Ratchathani Province (Phase 1)” is a study examining indigenous resource management and networks of power among communities situated in the interstices between the Ubon urban area and the oxbow lake and flood plain--part of an important wetland area of Northeast Thailand.

The area under study consists of 10 communities, including Don Ngueow, Had Saun Ya, Tha Bong Mang, Kud Pla Kow, Koo Yang, Tha Gaw Pai, Dee Ngam, Lab Lae, Ket Keow and Had Suan Suk. Some of these communities were members of Ubon Ratchathani’s Slum Network.

The methodology of this study involved participatory research conducted by both academics and local villagers--a collaborative model that has come to be called “Thai Baan” research.

The research finds that the area itself is part of the Mun River ecosystem and constitutes an important component of the broader Mekhong River ecosystem. Even though the ecosystem under study is located in a largely urban area, the local inhabitants still rely on the natural resources from the oxbow lake and flood plain for their livelihoods. The seamless relationship between local people and natural resources has given rise to a complex and sophisticated indigenous knowledge for resource management.

However, the study found encroaching urbanization has made this area financially attractive to business and local government, and has led to the area being rezoned in urban planning policy from public property to state and private property. Rezoning has created intense conflict between local government, business sectors and local people who derive their livelihoods from the area. Under the pressure of encroaching development, the communities have sought ways to rethink and adapt local modes of production to fit changing socioeconomic conditions.

The research results suggest the urban wetlands should be co-management by all stakeholders, including local inhabitants, to cope with ongoing and future change, and to ensure the livelihoods of the wetlands people and the area's biodiversity in the coming future.

### **Keywords;**

Way of Life; People; Wetlands; Dynamic of Natural Resource Management; Oxbow Lake; Urban Communities